

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

TECHNIKY MODELOVÁNÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Bohuslava Kimrová

Autor práce:

Tereza Válková

České Budějovice, 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním mé bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4. července 2013

.....

Tereza Válková

Poděkování

Především velice a srdečně děkuji své vedoucí práce Mgr. Bohuslavě Kimrové za trpělivost, ochotu a cenné rady. Dále své rodině a kamarádce Petře za podporu. A v neposlední řadě všem lidem, kteří mi pomohli zrealizovat tuto bakalářskou práci.

ABSTRAKT

VÁLKOVÁ, T. : *Techniky modelování v mateřské škole*. České Budějovice, 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce Mgr. Bohuslava Kimrová.

Klíčová slova: modelování, prostorové vyjádření, keramika, projekt, výtvarné činnosti.

Bakalářská práce se zabývá technikami modelování v MŠ. Je zde vytvořen výtvarný projekt modelování, který je rozdělen do tří skupin dle použitého materiálu. V každé skupině jsou uvedeny dva výtvarné náměty pro práci s dětmi. V teoretické části je popsán dětský výtvarný projev, role výtvarné výchovy v MŠ, rozvoj výtvarného projevu, modelování v MŠ, modelovací hmoty a hlavně metodika vedení v modelování u dětí. Dále keramika v MŠ, technické zásady pro práci s hlínou, keramické suroviny, glazury a pravidla pro začínajícího keramika. Praktickou část práce tvoří výtvarný projekt modelování, pro který byly navrženy výtvarné náměty se třemi modelovacími hmotami. Každý námět je podrobně popsán, uveden je i postup, potřeby a motivační činnosti. Tyto náměty se ověřily v praxi ve třech MŠ. Práce je doložena fotodokumentací.

ABSTRACT

VÁLKOVÁ, T.: *Techniques of modeling in kindergarten*. České Budějovice 2013. Bachelor Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Pedagogy. Department of Pedagogy and Psychology. Supervisor Mgr. Bohuslava Kimrová.

Keywords: modeling, spatial expression, ceramics, project, art activities.

This thesis deals with the modeling techniques in kindergarten. There is an art project created by modeling, which is divided into three groups according to the material used. In each group are two art ideas for working with children. In the theoretical part describes the children's artistic expression, the role of art education in kindergarten, the development of artistic expression, modeling in kindergarten, modeling clay, and especially in modeling methodology management in children. Furthermore ceramics in kindergarten, technical guidelines for working with clay, ceramic materials, glazes and ceramics rules for the novice. The practical part consists of visual modeling project for which they were designed with three ideas art modeling materials. Each theme is described in detail, is given as the procedure needs and motivational activities. These suggestions are verified in practice in three kindergartens. The work is accompanied by photographs.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1. Výtvarný projev.....	10
1.1 Dětský výtvarný projev.....	10
1.1.1 Vnímání.....	11
1.1.2 Představitivost.....	11
1.1.3 Tvořivost.....	11
1.2 Rozvoj výtvarného projevu.....	12
1.3 Role výtvarné výchovy v MŠ.....	13
2. Modelování v MŠ.....	14
2.1 Modelování.....	14
2.2 Cíl učitelky při modelování.....	15
2.3 Role učitelky v modelování.....	15
2.4 Modelovací hmoty.....	15
2.4.1 Papír.....	15
2.4.1.1 Kašírování.....	16
2.4.2 Plastelína (modelína).....	16
2.4.3 Hlína.....	17
2.4.4 Modurit a slané těsto.....	17
2.4.5 Hmota FIMO.....	18
2.5 Metodické vedení v modelování.....	18
2.5.1 Třída tříletých až čtyřletých.....	18
2.5.2 Třída čtyřletých až pětiletých.....	19
2.5.3 Třída pětiletých až šestiletých.....	20
2.6 Plánování výtvarné výchovy v MŠ.....	21
2.6.1 Integrované bloky.....	21
2.6.2 Plánování projektu.....	22
3. Keramika.....	23
3.1 Historie keramiky.....	23
3.2 Keramika v MŠ.....	23
3.3 Keramické suroviny.....	25
3.3.1 Plastické suroviny.....	25

3.3.2 Neplastické suroviny.....	25
3.3.3 Organické přísady.....	26
3.4 Glazury.....	26
3.5 Barvy a engoby.....	26
3.5.1 Barvy pro keramiku.....	26
3.5.2 Engoby.....	27
3.5.3 Barvítka, soli, listrové barvy.....	27
3.6 Technické postupy pro vytváření z hlíny.....	27
3.6.1 Desatero začínajícího keramika.....	27
3.6.2 Technické postupy pro děti.....	28
II.PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
4. Předmluva k praktické části.....	30
4.1 Projekt.....	30
4.2 Výtvarné náměty v projektu.....	30
4.3 Papír.....	31
4.3.1 Kamarád Papíráček.....	31
4.3.2 Papírové bombóny.....	33
4.4 Modelína.....	34
4.4.1 Má modelína.....	34
4.5 Hlína.....	35
4.5.1 Pan Kulička.....	35
4.5.2 Hliněný obrázek.....	37
5. Realizace projektu.....	40
5.1 MŠ Český Krumlov.....	40
5.2 MŠ Kamenice nad Lipou.....	41
5.3 ZŠ a MŠ Pičín.....	41
5.4 Shrnutí.....	42
ZÁVĚR.....	43
SEZNAM LITERATURY.....	45
SEZNAM PŘÍLOH.....	47

ÚVOD

*Povinnosti své při dítěti rodičové tím neodbudou,
když je jísti, píti, choditi, mluvíti,
do šatů se strojiti naučí...*

*Mají také do malířství a písařství zavozováni býti
hned v této mateřské škole dívky, a to hned třeba
v třetím nebo čtvrtém roku, jak se při kom k tomu smysl znamená
aneb vzbuditi může. Jmenovitě dáváním jim do rukou křídly
(neb uhle, u chudších), a tím aby sobě tečky, čára, háky, kliky, kříže, kolečka dělaly, jak
chtí...
vše ze hry a kratochvíle.*

J. A. Komenský

Informatorium školy mateřské

Každé dítě začíná tvořit bez ohledu na rodinu a instituci. Již na začátku práce uvádím úryvek z díla J. A. Komenského, kde nacházíme snahu o pochopení vzniku a růstu výtvarného projevu dítěte. Dětský projev jako takový, začíná právě tím vším, co uvádí Komenský.

Abych vysvětlila, proč jsem zvolila tento příklad, když má bakalářská práce se zabývá technikami modelování. Důležitým aspektem ve výtvarném vývoji je, aby se dítě mohlo přirozeně projevovat a procházet postupně od nejjednoduššího jako jsou tečky a čáry, až po složitější výtvarné činnosti a techniky, jako je modelování a jakákoli prostorová tvorba.

Velikou výhodou modelování a prostorové tvorby je trojrozměrnost, kde dítě může vyjádřit danou věc světu tak, jak ho vidí a cítí. Pozitivní na modelování je, že se výrobek dá různě otáčet a dotvářet, přetvářet, dítě může začít znovu, aniž by muselo cokoli vyhazovat.

Cílem mé bakalářské práce bylo navrhnout výtvarnou řadu námětů při použití tří modelovacích hmot. Náměty jsou určeny dětem i jejich učitelům, které jsme se pokusili všichni zrealizovat v projektu. Všichni, kteří jsme se podíleli na výtvarných činnostech, jsme mohli obměňovat techniky a materiály tak, jak to nejlépe vyhovovalo našim

možnostem a schopnostem dětí. Postupy a potřeby byly jen mým doporučením, paní učitelky se mohly samozřejmě řídit svými vlastními zkušenostmi, potřebami a nápady.

Téma jsem si zvolila proto, že bych chtěla hlouběji proniknout do technik, využívající modelovacích materiálů v MŠ a dát dětem více příležitostí věnovat se modelování.

Při mé v práci v MŠ jsem si všimla, že paní učitelky nevyužívají tolik modelovací hmoty. Volí raději snadnější výtvarné činnosti, které děti mají rychleji hotové a nedají jim tolik práce.

Pravdou je, že kresba a malba je pro dítě daleko víc přirozenější. Nepotřebuje větší přípravu a i časově není tak náročná. Dle mého názoru je modelování v mateřských školách jednou z mála volených výtvarných činností. Děti nemají k dispozici modelínu tak, jako tužky a papír. Z mého pohledu je pro modelování nevýhodou to, že veškeré modelovací hmoty jsou drahou záležitostí.

V teoretické části se zabývám výtvarným projevem dítěte a uvádím důležitost aspektů vnímání, představivosti a tvořivosti. V další podkapitole stručně popisují rozvoj výtvarného projevu. Poslední podkapitola se zabývá rolí výtvarné výchovy v MŠ.

Druhou kapitolu věnuji modelování. Jsou zde popsány modelovací hmoty, role a cíle učitelky, metodické vedení v modelování, rozdělené dle věku dětí.

V třetí kapitole je hlavním tématem keramika v MŠ a vše s ní spojené. Tedy keramické suroviny, glazury, engoby, technické postupy pro vytváření z hlíny a desatero začínajícího keramika.

Praktická část mé bakalářské práce je určena projektu modelování, který jsem navrhla pro děti v MŠ. Projekt je rozvržen do tří skupin dle modelovacích hmot. Je zde podrobně popsána samotná realizace projektu ve třech různých MŠ. Vždy je třída charakterizována a v příloze jsou vloženy fotografie z činností.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Výtvarný projev

*Tohle je táta, dům a strom, co kvete,
Pejska tak dobře neumím – a to je máma
Není těžké, když to dovedete
Tužka vás vede, kreslí skoro sama*

*Červená je asi nejhezčí, to jistě
A taky zelená, protože je louka.
Žlutá je květina a vypadá tak čistě,
Modrýma očima se na nás nebe kouká*

*Ta klikatina, to je cesta k nám,
Z našeho komína jde takovýhle dým...
Všechno je, jak to vím a znám*

*A někdy nemaluju, i když třeba smím...
Nemůžeš přece jíst, když nemáš hlad
A jen co máš rád, můžeš malovat –*

*Malířské elogy,
Melantrich,
Praha, 1984*

1.1 Dětský výtvarný projev

Na začátku je nutné zdůraznit, že výtvarný projev, čerpá z celé vědomé i latentní zkušenosti dítěte. Dětská vazba na svět často nezachová (dospělými danou) hierarchii hodnot a významů, je většinou určována bezprostředními dětskými vztahy a zájmy. Ani zdaleka se nevyjeví na vnější napodobivosti věcí. Formální struktura výtvaru není vázána jen na pozorování světa. Nemá charakter objevů, které vidí zrakem, ale zvláštní význam mají psychické funkce jako je vnímání, představivost a tvarová paměť. Dětské duševno

hraje ve výtvarném projevu vzácnou roli. Tím se plodí výtvar neviditelnou a složitou duševní aktivitou. Samozřejmě zde hrají roli i pamětní stopy např. u barev a tvarů, ale latentní zkušenost dítěte utváří tyto individuální výtvary.

Jak je již zmíněno, dětský výtvarný projev je úzce spojen s duševním životem dítěte. Silně se v něm uplatní úloha vnímání, představivost a tvořivost.

1.1.1 Vnímání

Vnímání není jen samotným příjemcem podnětů, ale daleko více se věnuje jejich vybírání a třídění. Ve výběru se objevují právě ty podněty, které jsou pro naši bytost nejpříjemnější a „nejnaladějším“. Vnímání souvisí s našimi city, pocity, zájmy, vědomostmi a potřebami.

Prostřednictvím vnímání si mozek ukládá určité vzorce a vnitřní modely, podle kterých poznává okolní prostředí, věci, zvířata, lidi. Máme-li jich připraveno dostatek, bude naše orientace jednodušší. Vzorce, které mozek postupně sbírá jsou založeny především na latentní, hluboko uložené zkušenosti lidských smyslů, na tvarové, barevné, hmatové, čichové, chuťové i kinetické paměti a jsou bohatě prostoupeny faktory emocionálními (přáními, sympatiemi) i faktory racionálními (úvahou, logickou, argumentací, utříděním, odborným i všeobecným vzděláváním) (Uždil, 2002).

1.1.2 Představivost

V běžném životě mají představy velkou cenu, v dětském věku jsou pak naprosto nepostradatelné. Člověk si dokonce vytváří představu i toho, co nikdy neviděl, jsou neviditelné, neexistují nebo jsou nehmotné. I dětské představy se blíží tomu, co již někdy vidělo. Např. podivný automobil, kouzelné sluchátko, fantastický robot.

Fantazie je nezbytností pro život, jenže nechce být jen napodobením jiných životů. Úloha představivosti je většinou kladná, je však třeba umět vystihnout rozdíl mezi fantazií a fantazírováním, mezi tím, co slouží životu, protože to rozvíjí jeho možnosti, a tím, co odvádí mimo reálný život (Uždil, 2002).

1.1.3 Tvořivost

„Tvořivost je dnes chápána jako významná lidská vlastnost, který umožňuje jít nezvyklými cestami k nečekaně dobrému výsledku, umět reagovat na životní situace nově, nešablonovitě, umět si poradit v (myšlenkové) tísní, umět setrvat ve stavu koncentrované pozornosti a mít schopnost měnit ustálené vztahy mezi věcmi. Znamená však také mít z vlastní vynalézavosti a vnitřní pohyblivosti uspokojení, hledat tu příležitost k osobnímu

zadostiučinění, ke zdaru, který nemusí být doprovázen potleskem a uspokojuje právě jen mě samotného.“ (Uždil, 2002)

Lidská tvořivost je velice potřebná vlastnost, je známkou technického a civilizačního pokroku země, lidstva a člověka samého. Žádoucí však je, všechny nové poznatky umět uchopit, dát jim nové souvislosti a použitelnost. Staly se prospěšnými prakticky, aby usnadnily život a jindy nám zaplnily život novými hodnotami. Bez tvořivého zaujetí by toto nebylo možné.

Ve své knize Uždil (2002) píše, že myšlení, vnímání a představivost tvoří trojici duševních funkcí, se kterými se ve výtvarném projevu dítěte počítá, které tento projev prakticky umožňuje, ale zároveň se jím samy obohacují. „*Kdo kreslí, učí se vidět,*“ říkávali staří mistři a mysleli tím, že kreslící je nucen lépe se dívat na věc, kterou kreslí, a také o ní uvažovat, nejen ji pozorovat očima, ale dohadovat se o jejich původu, složení a funkci přemýšlením.

Tvořivost ve spojení s vnímáním, myšlením a představivostí napomáhá seberealizaci a sebeuskutečnění sebe sama, ke které nedochází nějakou určitou koncentrací vůle a tím, že se obrátíme do sebe. Cestou k tomuto všemu je to, že se promítáme svými city, zájmy a poznávacím úsilím do svého okolí a jaksi se v něm vidíme, ztotožňujeme se s ním. Výtvarná činnost je jednou z nejvíce účinných. Už proto, že probíhá napůl ve hře, je vábivý, působivý a kouzelný. „*Poznáváme, hodnotíme a máme rádi – to je to, co by si malý kreslíř měl vepsat do štítu.*“ (Uždil, 2002).

1.2 Rozvoj výtvarného projevu

Ve své knize Uždil (1988) uvádí rozvoj výtvarného projevu. Obecně platí, že tytéž momenty, které se uplatní při vzniku výtvarného projevu (zejména pokud jde o působnost základních duševních funkcí a neuromotorický faktor), hrají svou úlohu i nadále. Spontánně se rozšiřuje i pole konfrontace smyslových zážitků (a představ, které jsou na nich závislé) s rozumovou činností.

V sedmém a osmém roce se dítě suverénně pohybuje v oblasti anticipačních představ, zároveň tzv. operativní myšlení (Piaget) počíná zatlačovat duševní činnost závislou na smyslových dojmech. Některé hnací momenty, které se ve vývoji přetváří a které vedou k formálním změnám ve výtvorech a jsou svou povahou prožitkové, je potřeba naznačit věcné vztahy a souvislosti (figura je blíže, dále, menší, větší, děti se drží za ruce), potřeba zdůraznit jednání osob (jde, běží, leží), potřeba zdůraznit charakter nebo stav

(princezna, čert, pláče, směje se), snaha vyjádřit prostředí (venku, u babičky, ve vlaku). Každá změna v oblasti grafického pole je obtížná a děje se dramaticky.

1.3 Role výtvarné výchovy v MŠ

Výtvarná výchova v MŠ zahrnuje činnosti, jejichž společným znakem je viditelný výtvar. Jeho shoda se skutečností (podobnost) nemůže být cílem – výtvar znamená vždy o něco víc než prosté zdobení známé věci, je v něm znatelně vyjádřen citový vztah dítěte k zobrazovanému a radost z užití výtvarných prostředků (čáry, barvy).

K tvořivé atmosféře školy náleží učitelčina schopnost zaujmout děti pro práci, ocenit neobvyklý způsob, jímž některé z nich postupují, vidět, jak dovedou situaci domýšlet, obměňovat, ale také jak dovedou spolupracovat s druhými, rozvrhnout si práci a odpovědně ji dokončit.

Výtvarná výchova klade většinou takové úlohy, při nichž se nepředpokládá stejný výsledek u všech dětí. I tehdy, když dítě sleduje učitelčin pokyn nebo se přizpůsobuje námětu, jenž byl stanoven pro celý kolektiv, zbývá dost místa pro individuální řešení a originální nápad.

Výtvarné činnosti mají svůj přirozený základ ve smyslovém, ale i rozumovém poznání skutečnosti. Právě proto, že je v nich zahrnuta i citová vazba ke světu, je zde na místě hovořit o estetickém osvojování, které má právě v dětství zvláštní význam. Vytváří se jím trvalý vztah k věcem a lidem, ale kultivují se i mezilidské vztahy, utvrzuje radost z produktivní činnosti a ze spolupráce.

Dovednosti a návyky, které dítě získává, vyúsťují do tvořivého postupu, v němž vůdčí úlohu hraje představa a vůle dobrat se její uskutečnění.

Výtvarná výchova je dobrou příležitostí k hledání estetického vztahu k životnímu prostředí a týká se i předmětů užitkové tvorby. Umění dítěti přístupné (např. knižní ilustrace) má v ní důležité místo. Svými důsledky se dotýká výtvarná výchova celé osobnosti dítěte, zejména jeho mravní stránky, jeho vztahu ke kolektivu, ke společenskému dění, ke světu a k životu (Uždil, 1983).

2. Modelování v MŠ

2.1 Modelování

Již nejmenší děti, dvouleté až tříleté velmi rády zpracovávají svůj kousek modelovací hmoty, bez snahy dát nějakou určitou formu nějaké známé věci.

Bouchat pěstičkou do kousku plastelíny, mnout jí v ruce, píchat do ní prsty, dávat jí pomalu tvar čehokolí, tvořit z ní tenkého hádka, je pro dítě nesmírnou zábavou. Je to jedna z možností obnovy dětského čarání.

I později, kdy dítě již chce kousku hmoty vdechnout podobu určité věci, není modelování nijak lehké. Je nutné hledat příčinu v materiálu, který není tak zpracovatelný, aby figurka mohla stát či sedět tak, jak si dítě představuje. Výtvary, které dítě vytvoří se jen vzdáleně podobá představě toho, co chtělo vymodelovat. Děti samy pak nacházejí východisko v tom, že používají hmotu, která je vhodná ke ztvárnění hmotných linek – nudliček, hádků, tenkých či tlustších provázků, ze kterých pak lze sestavovat určité výtvary. Jak s hezkostí slov píše Uždil (2002) nezáleží koneckonců na tom, že tyto výtvary mají málo sochařských kvalit, nudličky jsou jen slabou náhražkou objemu, ale lze jim přece přiznat právo na život.

Při modelování se dítě učí vyjadřovat své představy trojrozměrně, zdokonaluje manuální schopnosti, tříbí hmatový smysl, rozvíjí představivost a technickou zručnost. Stejně jako kreslení a malování, rozvíjí i modelování pozorovací schopnosti, paměť pro tvary, vede k hlubšímu poznávání věcí a zároveň upevňuje citové vazby ke skutečnosti. Učí děti vidět ušlechtilé tvary v nejbližším okolí, ať už v přírodě, nebo v uměleckých dílech a užitkové tvorbě (Uždil, 1983).

Výhodou modelování je, že děti mohou opravovat tvar výrobku a pracovat na něm, dokud se jim výsledný tvar nelíbí a neuspokojuje je. Cílem modelování není jen optická shoda se skutečností. Je třeba u dětí rozvíjet smysl pro celistvost vyjadřovaného a charakter věcí a postav. Výtvarné vyjádření dítěte není zatíženo žádnou tradicí, tím pádem se liší od výtvaru dospělého.

Vlastní technika modelování spočívá v přidávání a ubírání hmoty. Lze modelovat jen z jednoho kusu, či k většímu kusu přidělovat kusy menší. Je důležité proces modelování nezatěžovat a ztěžovat mnoha pravidly. Výsledek je vždy výplodem dětské fantazie a pohledem dítěte. Tak jako do většiny výtvarů by neměly zasahovat dospělí.

2.2 Cíl učitelky při modelování

Každá činnost, kterou učitelka vymýšlí a připravuje, znamená pro dítě přínos. Rozvíjí se u něj celá osobnost vlivem právě těch cílů, které si učitelka stanoví, aby získalo z jejích činností.

Při výtvarných činnostech se snažíme podporovat tvořivost, výtvarnou představivost a fantazii při zobrazování konkrétní věci nebo při vyjádření svého pocitu. Rozvíjíme také schopnost komunikovat a spolupracovat s vrstevníky, zvláště při práci ve dvojicích či skupině, děti si zlepšují výtvarné dovednosti a technickou obratnost.

Cílem učitelky při modelování s dětmi, je rozvoj jejich hmatových schopností. Zejména jemné a hrubé motoriky. Když dítě modeluje, procvičuje si prsty, dlaně i celou ruku. Získává manuální zručnost a výtvarně technické dovednosti, rozvíjí se u něj jednoduché pracovní úkony.

Dalším důležitých cílem a jeho následným přínosem pro dítě, je rozvoj prostorových představ a fantazie – jejich ztvárňování, tvarování, modelování. To vše je trojrozměrné zpracování, které děti dále inspiruje k vynalézavosti, obohacuje dětskou psychiku. Děti si uvědomují tvar, objem a vzájemné souvislosti v reálném prostoru.

2.3 Role učitelky v modelování

Jak uvádí Uždil (1983), hlavní role učitelky je pomáhat dítěti zvládnout materiální a technické překážky do té míry, aby dokázalo uskutečnit svou představu a neodradilo se neúspěchy, které by mohly nakonec vést až k nezájmu o modelování. Je třeba, aby učitelka dala dětem „řemeslné“ základy, aniž by přitom deformovala dětský způsob vidění. Musí předvést technické postupy, ale nesmí trvat na jejich přesném a bezpodmínečném dodržení. Má dát dostatečný prostor pro objevitelské snahy a fantazii dítěte, respektovat jeho výtvarné vidění. Přílišný zásah dospělého ruší kouzelné a fantazijní vidění. Dítě se může vyvést z „míry“ a již nadále ztrácí zájem o výtvar.

Modelování je časově a technicky náročnější, než většina výtvarných technik, proto pro něj mají děti méně prostoru v hlavním vzdělávacím čase.

2.4 Modelovací hmoty

2.4.1 Papír

Nejjednodušší hmotou pro modelování je papír. Od prostorového vyjádření papírem, dítě snadněji přechází k samotnému modelování. Když si dítě hraje s papírem,

různě ho mačká, skládá, slepuje dohromady, ani si neuvědomuje, že modeluje. Výhodou je různá tvrdost papíru. Dítě si může vybrat takový papír, který mu vyhovuje. Papíru je kolem nás mnoho, mohou si ho děti přinést i samy. Budou mít větší radost z práce, protože zrovna tento papír jejich. Mezi papíry, se kterými děti mohou modelovat řadíme noviny, prospekty, barevné papíry, skicáky, pauzovací papír. Můžeme použít i papírové lepenky různých barev. Nejméně vhodné jsou tvrdé typy kartonového papíru.

2.4.1.1 Kašírování

Kašírování je technika, která se vytváří za pomoci novinového papíru, škrobu a vody. Papír se roztrhá na tenké pruhy a natírá se směsí udělanou ze škrobu a vody. Pruhy natřené směsí se nalepují na připravený základ výtvaru z papírové koule. Škrobová směs způsobí tuhnutí.

Je nutno dodat, že tato modelovací technika je složitější pro práci s dětmi v MŠ. Ale odvážlivcům se meze nekladou.

2.4.2 Plastelína (modelína)

Nejvhodnější modelovací hmotou je plastelína. Vyrábí se ze soli, vazelíny a mastných kyselin, proto je měkká a poddajná. Nedrolí se, nezasychá a neznečišťuje tolik okolí. K modelování s plastelínou je potřeba pevná nesavá podložka, která se dá dobře oškrábat a umýt. Nejčastější a nejvhodnější pomůckou k plastelíně je tupý kuchyňský nůž.

Kromě klasických plastelín jsou na trhu dnes i tzv. pěnové modelíny Playfoam. Jde o malé kuličky, které se dohromady spojují lepem, kterým jsou pokryté. Je více barev, ale jako u klasické modelíny, po spojení barvy nejdou rozdělit.

Existuje i recept na domácí modelínu, kterou si děti s pomocí paní učitelky mohou udělat.

Recept na domácí modelínu:

Na půl kila modelíny je potřeba:

300 ml vody

150g hladké mouky (lze i polohrubé)

75g soli

2 lžice octa

1 lžice oleje

potravinářské barvivo

příp. vonné esence

Ve vodě si rozmíchejte potravinářské barvivo, ocet a olej.

Postup:

1. Do **teflonové pánve** nebo teflonového hrnce (teflon je opravdu důležitý, protože v normálním hrnci se hmota chytá na stěny) dejte mouku se solí a zalijte vodou, ve které jste rozmíchali ostatní suroviny. Můžete ještě kápnout vonné esence, hmota pak příjemně voní.
2. Vařte na středním plameni a stále míchejte. Po cca 2 minutách se hmota začne lepit k sobě. Nepřestávejte míchat, dělejte to tak dlouho, jak to jen půjde.
3. Ke konci vám vznikne velká koule, se kterou téměř nepůjde manipulovat, ale snažte se ji stále otáčet v pánvi a prohřívat. Je nutné, aby se mouka dobře propařila, hmota poté nebude lepit.
4. Vypněte plamen (v případě el. sporáku vypněte a přendejte na studenou plotýnku) a nechte v nádobě vychladnout. Poté promněte a dejte buď rovnou dětem na hraní nebo do plastové krabičky a dejte do lednice.

Tip: Pokus si dítě s modelínou déle nehraje je dobré ji udržovat v chladnu. Modelína déle vydrží a je jako nová.

2.4.3 Hlína

Dnes již klasickým modelovacím materiálem je sochařská hlína. Pokud to podmínky umožňují, její oblíbenost je větší než plastelína. Dobře propracovaná hlína má daleko větší plasticitu. Práce s ní je příjemná, voňavá a má sochařský půvab. Výtvoř se mnohem více podobají představitosti a dovoluje i reliéfní zpracování. Na vyválenou desku lze kreslit, otiskovat, rýt, škrabat, přidávat různé doplňky, jako jsou korálky, textil, šroubky, těstoviny, atd. Lze modelovat přidáním hmoty a snáze začišťovat výrobky.

Nevýhodou hlíny je, že na vzduchu poměrně rychle vysychá. Proto, když přerušíme práci, musíme výtvoř postříkat vodou a zabalit do mokrému hadru a igelitu. Takto se uchovává i samotná hlína.

2.4.4 Modurit a slané těsto

Modurit je modelovací hmota, která se vytvrzuje buď vařením ve vodě nebo teplem v troubě. Při práci s moduritem je důležité mít nástroje a ruce vlhké, jinak se hmota lepí.

Slané těsto je považováno za nejdostupnější modelovací hmotu. Skládá se pouze z mouky, soli a vody. Je možné ji vytvořit kdekoli a kdykoli. Tvrzení těsta je pečením v troubě. Velké kusy se nechají nejdříve vysušit na vzduchu a poté se dopečou v troubě. Je důležité, aby se těsto peklo pomalu, hrozí popraskání.

2.4.5 Hmota FIMO

Fimo je polymerová modelovací hmota, která se vyrábí z umělých modelovacích materiálů, pryskyřic, gelů, barviv a změkčovadel. Je určena na výrobu různých šperků, dekorativních předmětů či doplňků do bytu.

Aby hmota držela svůj tvar, vypéká se v troubě a stejně jako u keramické hlíny, její tvar po vypečení je nevratný.

2.5 Metodické vedení v modelování

Ve své knize Uždil (1983) rozděluje modelování na tři skupiny dle věku dětí a popisuje metodické vedení a hodnocení jejich práce. Schopnosti dětí vždy přesně neodpovídají standardním předpokladům pro jednotlivé věkové kategorie. Proto ten, kdo s dětmi tvoří, musí sám rozhodnout, které činnosti jsou pro jednotlivé děti a jejich specifické schopnosti a potřeby vhodné.

2.5.1 Třída tříletých až čtyřletých

Nejdůležitějším prvkem u takto malých dětí jsou didaktické hry, jejichž prostřednictvím se děti přirozeně seznamují s modelováním. Je důležité se u her zaměřit na tvar, velikost a strukturu předmětů. Vymýšlíme tvarové hádanky, kdy dítě poznává a určuje předmět hmatem, hledá podobnost a odlišnost předmětů podle tvaru.

Metodické vedení:

Dítě učíme uvědoměle vnímat, všimnout si zajímavých výtvarných stránek věcí. Učitelka upozorňuje na vzhled a kvalitu předmětů. Popisuje věc, kterou si dítě prohlíží a zkoumá hmatem, sama líčí slovy hmatové pocity, upozorňuje na další souvislosti.

Didaktické hry nemají pouze připravovat je na samotné modelování. Jejich úkolem je daleko širší a dá se vyjádřit tak, že jde o spojení smyslového pocitu se schopností rozumové analýzy.

Při modelování se uplatňují pohybové schopnosti dítěte. Senzomotorický výcvik při modelování by měl probíhat od zapojování větších svalových oblastí (rozmáčnějšího pohybu) k uplatňování drobných svalů ruky (jemnějšímu pohybu). Výbornou přípravou je proto modelování na zahradě v provlhlém písku. Proto by ho měla učitelka při pobytu venku dostatečně využívat. Děti se učí tvořit rukama, dlaněmi, prsty.

Prvním krokem u tak malých dětí je důkladné seznámení s modelovací hmotou. Většina dětí po nástupu do MŠ mají hmotu v ruce poprvé. Musí poznat její vlastnosti, tvárné možnosti, učí se s ní zacházet – osvojují si pracovní zručnost a návyky. Seznamování organizuje učitelka v malých zájmových skupinách v době, kdy si ostatní děti hrají. Učitelka má možnost věnovat se dětem jednotlivě a usměrňovat jejich činnost. Vymez jim prostor v klidném koutku, zajistí potřebné podmínky a ústroj (dostatečný materiál, podložky, vyhrnuté rukávy, popř. zástěry). Při hravé činnosti děti ztvárňují hmotu mačkáním, uštipováním, slepováním, plácáním, válením, přitloukají hmotu na podložku a zase ji seškrabují. Učitelka je učí pracovat na podložce, spadané droby sbírat kouskem měkké hmoty, uklízet po sobě.

Postupně na přitažlivém námětu, by měly děti zvládnout krouživé pohyby rukou při modelování koule mezi dlaněmi nebo mezi dlaní a podložkou, přímé pohyby rukou při válení válečku a kužele opět mezi dlaněmi nebo mezi dlaní a podložkou, zplošťování koulí na placku tlakem dlaně, modelování složitějších předmětů vytahováním z jednoho kusu. Pro běžné modelování učitelka připravuje dětem větší kus hlíny, menší je nutí k titěrným předmětům.

Děti se dokážou soustředit i na značně dlouhou dobu. Předpokladem úspěchu je spíš udržet jejich zájem, najít vhodná témata v souladu s jejich prožitky, s tím, co je pro ně zajímavé.

Hodnocení:

U nejmladších dětí nezařazujeme hodnocení, ale hned po skončení práce uspořádáme výstavku. Dětem stačí krátká prohlídka bez dlouhého komentáře. Děti mezi ostatními pracemi hledají tu svou, zjišťují, že podobných děl je více a začínají chápat, že nejsou se svými úspěch samy, jsou trochu vyburcovány ze svého zahledění se do sebe, které je vlastní jejich věku.

2.5.2 Třída čtyřletých až pětiletých

U dětí čtyřletých a pětiletých opakujeme to, co se naučily v předchozím roce jejich života. Stupňují se však nároky na provedení, vyžaduje se přesnější a pečlivější práce. Vymýšlíme pro ně náročnější témata, učíme dalším dovednostem. Opakujeme modelování koule, válečku, kužele, placky, misky. Snažíme se modelovat složitější předměty, učíme se techniku spojování částí. Učíme je, jakým tlakem připevňovat.

Metodické vedení:

Nejprve zařazujeme modelování málo členěných předmětů, vymýšlíme témata, která by dětem umožnila uspokojivě zvládnout práci s hmotou. Po určité fixaci zvolíme témata složitější. Respektujeme zájem dětí a jejich aktuální zážitky. Při nalézání témat nejsou děti tak bezradné jako v minulém ročníku, mají více zkušeností, odvahy a fantazie. Proto častěji zařazujeme práci podle vlastního záměru, kdy si dítě na základě předchozích zkušeností samo zvolí, jakým způsobem bude pracovat, jak postupovat, jaké technice dá přednost. Občas může učitelka stanovit téma jen rámcově, pak děti modelují předměty, které souvisí s daným tématem.

Hodnocení:

Po každém zaměstnání zařazujeme hodnocení. Děti vyprávějí o svém výtvoru. Je to někdy nutné k pochopení obsahu. Vysvětlují záměr, co chtěly vymodelovat, popisují přesně každou část. Učitelka se opatrně ptá a vždy oceňuje! Učitelka nechá děti mluvit, pouze usměřňuje diskuzi. Sama se zamýšlí nad výtvořky a vyvozuje závěry, jak nejlépe postupovat dál v metodické práci, jak zdokonalit technickou stránku, jak obohatit představy dětí.

Vymodelované práce necháme vystaveny několik dní, aby si je děti mohly prohlédnout, porovnat a pohovořit o nich.

2.5.3 Třída pětiletých až šestiletých

Metodické vedení:

U nejstarších dětí rozvíjíme i nadále prostorovou představivost a hmatový smysl didaktickými hrami, tvarovými hádankami apod. Děti zjišťují příbuznost a odlišnost předmětů obdobného tvaru nebo funkce, všimají si složitějších vztahů a vzájemné souvislosti: souměrnost a nesouměrnost, celek a jeho části, předmět a jeho okolí, předmět a člověk, předmět a jeho materiál.

Na začátku roku prověříme úroveň třídy, zjistíme jak dovedou děti modelovat jednoduché předměty, jak dokáží vytahovat nebo slepovat složitější. Podle zjištěného stavu volíme další postup.

U nejstarších dětí stupňujeme nároky na technické provedení i na plnost představy. Promyšleným srovnáváním a hledáním společných znaků se děti učí zjednodušeně vyjádřit celkový charakter předmětu, vystihnout tvar, funkční souvislost, ztvárnit charakteristické detaily.

Nejstarší děti zvládnou přípravu dlouhých, stejnoměrných válečků, modelování z plátů.

Střídáme s určeným i volným tématem. Můžeme zařadit i náročnější formu modelování, a to kolektivní.

Učitelka vždy zaměstnání pečlivě promýšlí. Je velmi důležité, jaká úvodní slova učitelka zvolí. Jak dovede děti k citovému vzrušení pro činnost, jak navodí tvůrčí náladu, jak dodá dětem chuť sdělit zážitek výtvarnou formou. Během práce musí v dětem nabudit představu, že hraje s nimi. Je pouhým rádcem a umí podpořit v pravý okamžik. Nevnučuje dětem svou představu a neruší děti ve výtvarné činnosti tam, kde dílo úspěšně narůstá bez jejího zásahu.

„Dětský projev má hodnotu pouze tehdy, pokud není napodobením nebo není pozměněn zásahem dospělých. Neopravujeme nikdy, co dítě nakreslilo, nevytýkejme nedostatky ve výtvaru samém, ale hledejme je spíš v neúplnosti nebo schematicnosti těch představ, z nichž výtvar vznikl. Posuďme, zda úplnost a určitost představy odpovídá nebo neodpovídá věku dítěte, a teprve potom, když shledáme, že by tu bylo co doplnit, rozšířit a charakterizovat, pokusme se o to nenápadně v rozhovoru s dítětem. Jiné metody se podobají berlím, které bychom nabízeli zdravému – v tom smyslu, zejména předkreslujme, nedovolme dítěti kopírovat, neradíme mu při práci.“

(Malé desatero pro výtvarnou výchovu. Uždil, 2002)

2.6 Plánování výtvarné výchovy MŠ

Jednou z důležitých podmínek pedagogické práce je cílevědomé, soustavné a neformální plánování vzdělávací a výchovné práce. Správně sestavený plán umožňuje uplatňovat systematické a komplexní výchovné působení a tak úspěšně realizovat úkoly programu výchovné práce, které jsou pro učitelky závazné.

Podstatnou součástí každého školního vzdělávacího programu by měla být konkrétní vzdělávací nabídka. V případě předškolního vzdělávání uspořádaná do integrovaných bloků.

2.6.1 Integrované bloky

Jak vystihuje ve své knize Svobodová (2007), obsahovou nabídku školního programu činí integrované bloky, jejichž účelem je integrovat (propojovat) vzdělávací oblasti a podávat tak dítěti učivo v souvislostech, které jsou pro ně blízké a srozumitelné.

Integrované bloky mají podobu tematických celků, projektů či programů a mateřské školy si je vytvářejí podle předem v rámci školy určených pravidel. Tato pravidla by měla být součástí školního vzdělávacího programu a jasně určovat, jaké kompetence při tvorbě integrovaných celků jsou ponechány na učitelkách ve třídě a do jaké míry jsou závazné společné znaky pro celou mateřskou školu.

Výtvarné činnosti, které učitelky plánují, musí být tedy součástí integrovaných bloků či tematických celků a být provázány s tématem.

2.6.2 Plánování projektu

Projekt se stejně jako tematický celek zabývá určitým tématem či zpracovává námět, který je pro předškolní dítě zajímavý a přínosný. Rozdíl mezi tematickým celkem a projektem je v požadavcích, které jsou na něj kladeny:

- a. Na plánování projektu by se měly podílet děti, mohou i rodiče a další subjekty, které mají s tématem spojnice.
- b. Při realizaci projektu by mělo dojít k propojení s vnějším světem.
- c. Projekt by měl završit produkt, který shrne poznatky, zkušenosti a vědomosti, které si děti z projektu odnesly (Svobodová, 2007).

Projekty ve výtvarné výchově nejsou cílem, ale prostředkem k vytváření smysluplného plánu činnosti, který umožňuje rozvíjet celý komplex žádoucích dispozic dětí.

Dalším pohled na to, co je projekt nám nastiňuje ve své knize i Vondrová (2001). Píše, že projekt je řada různých (např. výtvarných) činností, které mají společný obsah, avšak nejsou na sebe nutně vázány.

Ani v nynější době není mezi teoretiky jasno, co je výtvarným námětem a co již výtvarným projektem.

3. Keramika

3.1 Historie keramiky

Keramika pochází z řeckého slova *kerámos*, které ve starověkém Řecku znamenalo hlína a hrnčířství. V českých zemích se vše, co bylo vyrobeno z hlíny pojmenovává dle vyrobeného předmětu. Proto jsou s keramikou spojeny i určité druhy činností jako je hrnčířství, cihlářství, džbánkařství, kamnářství.

Keramika je jistě nejstarší druh lidské činnosti a vytváření, existovala ještě předtím, než byla tak nazvána. První zmínka o keramice je v období paleolitu, neboli doby kamenné, kde byly nalezeny hliněné nádoby. Poté, co člověk objevil oheň, dokázal zlepšovat své výrobky a dával jim podobu hlíny pálené. Prostřednictvím nalezených hliněných výrobků, které vypovídaly o stupních vývoje v dějinách lidských skupin, mohli lidé sledovat pokrok k vyspělé civilizaci.

Hlavní rozdělení keramiky je na hrubou a jemnou. Do hrubé keramiky se řadí cihlářské výrobky, výrobky pro průmyslovou a stavební výrobu. Jemná keramika obsahuje malé užitkové a okrasné předměty.

3.2 Keramika v MŠ

„Hlína Tě provází po celý život. Je zdrojem potravy, obléká Tě, jíš z ní, bydlíš v ní a nakonec Tě do ní položí. Jediné, co z hlíny nikdy nevytvoříš jsou zbraně.“

(Kýrová, 2003)

Práce s hlínou je vlastně pokračováním hry s pískem, navazuje na jejich prvotní zkušenosti. Hlavním cílem je rozvoj jemné motoriky, zrakové koordinace a celkové uvolnění, rozvoj fantazie a tvořivosti při prostorovém vytváření.

V člověku je přirozená potřeba ničit, měnit, hníst a vytvářet. To vše nám hlína umožňuje a proto práce s ní je tak zábavná. Dokážeme se při ní uvolnit a nechat naše potřeby vnést do hlíny. Nenahraditelnou a velice ocenitelnou výhodou dětí, je jejich energie vkládaná do práce. Děti jsou velice vnímavé a nasávají vše, co se kolem nich děje a kolem nich je.

Nutné je poznamenat, že keramika s dětmi se výrazně liší od keramiky dospělých. Prvotně v uvedení do techniky a technologie keramiky samotné, postupech, tak i ve výtvarném vyjádření a motivaci. Nejdůležitějším prvním krokem je zjistit vztah dětí k hlíně.

V dnešní době je velká nevýhoda v přístupu dětí k přírodním materiálům. V dřívějších dobách děti byly daleko více spjaty s přírodou a čas trávily venku, v lese, na polích a lukách. Měly možnost zabořit se do hlíny a zkoušet, co se s ní vše dá dělat. Jejich dnešní příroda je v podobě silnic, dětských hřišť a aut zaparkovaných před paneláky. Navíc se na dětech uplatňují všemožné zákazy a příkazy. Děti bývaly daleko více pozorovateli těch druhých, ne jen samy sebe.

Nejdůležitější a nejzávažnější školou života, je pro dítě vlastní prožitá zkušenost. Vlastní čichovou, hmatovou zkušenost, vnímanou všemi smysly a celým dětským povrchem těla, nenahradí žádný iluzivní televizní obraz. Nevýhodou pro dnešní děti je až přehnaná péče o jejich zevnějšek a čistotu. Kterou ovšem v nich postupně pěstujeme my, protože pocit štítivosti k činnostem dětem není daný.

Při keramice jde o vyváženou a zdravou výchovu dítěte. Nejen o výtvarné vyjádření, ale i o čistotu prostředí. Práce s hlínou dětem umožňuje hledání, zkoušení, dovoluje umazat se, uvolnit se. Vymýšlet a vytvářet věci, které jim jejich fantazie umožňuje. Stávají se pánem toho kousku hlíny a okamžiku kouzlení s ním. Jsou tvůrci a patřičně hrdí na svůj výsledek a vykonanou práci. Pracují intenzivně a pak pečlivě uklidí.

Ve světě hlíny a keramiky nejde o výchovu budoucích výtvarníků, ale o podpoření tvořivých schopností, o vztahu k řemeslu a umění, k lidské práci. Proto je dobré do zájmových kroužků brát i ty děti, které nejsou tak výtvarně nadané (Adamcová, 1994).

Při práci s hlínou v mateřské škole jde především o radost, kterou děti pocítí během procesu, obohacují děti o prohloubení haptického citění, manuálních zručností a celkově citového života. Jde o výchovu v širším slova smyslu, protože se usměřuje a tříbí jeho estetické vnímání a prohlubuje chápání uměleckých hodnot. Dítě během práce vyjadřuje své emoce, výsledkem se stává autentický výrobek, který má sdělovací pravdivost. Nezná totiž výtvarnou a výrazovou konvenci. Proto jsou výrobky výplodem jeho fantazie, představ, citění a vidění. Tyto vlastnosti je důležité podporovat a ne nutit do schématu, podřízených pouze technickými postupy.

Výhodou keramiky v mateřské škole je, že děti neznají pocit hanby z neúspěchu. Pro ně je ještě práce hrou a radostným procesem, které jim přináší spokojenost a úsměv na tváři.

3.3 Keramické suroviny

Jak uvádí Adamcová (1994), dříve se hrnčířská činnost, jako je hrnčířství, cihlářství a kamnářství provozovalo v každém městě a v mnohých vesnicích, pokud se poblíž nacházela vhodná hliniště. Hlína se těžila v blízkosti dílen.

V dnešní době se hlína těží ve velkém a upravuje se dle určitých potřeb jednotlivých provozů. Pro samotnou keramickou potřebu se nejčastěji používá červenice. Velkou výhodou této hlíny je nízká vypalovací teplota, je velmi tvárná a snadno se zpracovává.

Rada (1997) rozděluje keramické suroviny do tří skupin:

1. Plastické
2. Neplastické
3. Organické přísady

3.3.1 Plastické suroviny

Plastické keramické hmoty jsou kaolín, jíl a hlína.

Kaolín je bílá měkká zemina, jehož základem je nerost *kaolinit*. Je žáruvzdorný a po vypálení si zachová jeho bílou barvu.

Jíl je tvořen jílovými materiály a dalšími příměsi. Barva závisí na zvolené příměsi. Sám o sobě je jíl sypkou horninou, mění své vlastnosti zásadně po přidání vody a stává se plastickou surovinou.

Hlína je složena z rozptýlených částic různých nerostů a jiných látek. Bývá zbarvena od žluté až do hnědočervené, podle obsahu sloučenin železa. (Adamcová, 1994)

Hlíny a jíly se ještě dále dělí na žáruvzdorné jíly, kameninové jíly, pórovité jíly, cihlářské jíly a hlíny, slíny, bentonitové jíly.

3.3.2 Neplastické suroviny

Mezi neplastické keramické suroviny patří živec, křemen, vápenec a šamot.

Živce jsou důležitou součástí keramických materiálů. Zbavují je totiž nežádoucích vlastností, jako je špatné vysychání střepu, vysoké vypalovací teploty a velké smrštění.

Křemen se v keramice užívá jako jemný rozemletý prášek nebo jemnozrnný křemitý písek. Zvyšuje tavitelnost, ubírá plastičnosti a zmírňuje smrštění. Důležité je, aby byl křemitý písek co nejčistší, jinak dochází k zabarvení celé hmoty.

Vápenec má bílou, našedivělou barvu, ale může být i načervenalý a ostatní barvy jsou dle příměsí. V keramice se uplatňuje jako ostřivo při sušení a při pálení jako tavivo.

Šamot je rozemletý přežahlý jíl či hlína. Velikou výhodou je jeho vlastnost pomalého vysychání. Tudíž se s ním dá pracovat delší dobu.

3.3.3 Organické přísady

Lach (1992) uvádí dva druhy organických přísad.

1. Lehčiva – jejich hlavním úkolem je zlepšování střepu. Působí buď přímo nebo nepřímo.

a) působící přímo - jsou látky s malou objemovou hmotností. Např. křemelina

b) působící nepřímo - ty po vypálení dělají na střepu póry, čímž se střep zlehčuje. Např. rašelina, dřevěná drť.

2. Plastifikátory zvyšují plastičnost hmoty. Nejčastěji se používá dextrin, arabská guma, želatina, aj.

3.4 Glazury

Adamcová (1994) popisuje glazury jako sklovité povlaky, které zušlechťují a zdobí keramický střep. Způsobují, že střep je neprosákavý a také lépe čistitelný. Pro práci s dětmi jsou glazury důležité hlavně jako zdobný prvek.

Glazury se kupují dle potřeby. Nejzákladnější barvou je bílá glazura, která se používá samostatně nebo jako podklad, který nikdy nevymizí. Co se týká barevných glazur, těch se docílí tak, že se do nich přidávají oxidy a kovy. Každý oxid či kov glazuře dodává jiné zabarvení.

3.5 Barvy a engoby

3.5.1 Barvy pro keramiku

Rozdělení dle Adamcové (1994):

1. Barvy pod glazuru – nanášejí se na přežahnutý střep

2. Barvy do syrové glazury – maluje se s nimi do syrové glazury (většinou do bílé)

3. Barvy na keramiku – nanášejí se již na naglazovaný a vypálený střepek a pálí se většinou ještě jednou na cca. 800 °C.

3.5.2 Engoby

Engoby nebo-li nástřepí jsou barevné nebo přibarvené hlíny. Výhodou je, že engoby je možné vyrobit si vlastnoručně. Sytější hlínu lze přibarvit barvítka nebo oxidy. Engobovaný předmět působí jako pomalovaný temperou. Má příjemný nelesklý povrch i po vypálení (Adamcová, 1994).

3.5.3 Barvítka, soli a listrové barvy

Barvítka se vyrábějí z oxidů nebo různých solí kovů. Jejich barevná škála je ostrá a zjemňuje se bílou glazurou. Bez přidání glazury nebo její přelítí se barvítka stírají.

Soli jsou vodné roztoky solí barvicích prvků (kovů) používané k podkladové dekoraci. Přípravují se z dusičnanů nebo chloridů. Používají se na přežahnutý střepek pod průhlednou glazuru.

Listrové barvy jsou kovy nebo jejich oxidy rozpuštěné v éterických olejích. Nanášejí se na vypálenou glazuru a vypalují se do vysokého duhového lesku na teplotu 700 °C.

3.6 Technické postupy pro vytváření z hlíny

3.6.1 Desatero začínajícího keramiky

Pro každého, kdo začíná a pracuje s hlínou, platí jistá pravidla a zásady, které by měl dodržovat, neměl by je překračovat. Jen tak se dostaneme blíže ke kouzlu hlíny. Proto ve své knize Adamcová (1994) má toto výstižné desatero:

1. Hlína je vzácný materiál. Ctěte hlínu, respektujte její vlastnosti, zacházejte s ní šetrně.
2. Při vytváření respektujte nejdůležitější předpoklady tvorby: Formu, Funkci, Uměřenost.
3. Průběžně s přímou prací v hlíně se vzdělávejte.
4. Snažte se vyjadřovat vlastním způsobem a nenapodobujte líbivé výrobky plytkého charakteru.
5. Hlína je hrnčířský materiál, vyžaduje robustnější formu.
6. Před započítím práce mějte jasný tvůrčí úmysl. Kresebnou skicu, počítejte už v počátku s volbou dekoru.

7. K tvaru volte dekor střízlivě – v jednoduchosti je krása.
8. Seznamte se s vlastností glazur, engob, barvítek a seznamte se s jejich barevnými možnostmi a technikami.
9. Zkoušejte nové techniky a způsoby zpracování, postupujte od jednodušších technik k složitějším.
10. Najdete – li způsob práce, který vám odpovídá, snažte se jej dovést k dokonalosti. Například, jde – li vám točení na hrnčířském kruhu, věnujte se této práci. Každý obor v keramice je obtížný, náročný a celý život nestačí, abyste jej postihli v celé jeho šíři.

3.6.2 Technické postupy pro děti

Každý, kdo pracuje s hlinou si musí osvojit základní techniky a zásady práce s hlinou. Začínáme od technik nejjednodušších až po techniky složitější. U všech technik učitelka předvádí a doprovází slovem, děti poté samy pracují. Učitelka je stále pomocníkem, pomáhá dětem slovně. Důležité je, aby si děti pracovní postup zapamatovaly a pokoušely se o výrobek samy.

V keramice, na rozdíl např. od sochařství, je základ hravost a improvizace. Proto i technické postupy jsou odlišné. U keramiky je třeba počítat s tloušťkou střepu a dutostí předmětu. Práce s hlinou není na delší čas, kvůli její vlhkosti. Pokud je nutné se práci věnovat delší dobu, lze rozpracované výrobky uchovávat zabalené ve vlhké textilní látce a igelitu. Po zatuhnutí výrobku se další předměty napojují velice složitě a někdy se nedají připojit vůbec.

Důležitou zásadou pro práci s hlinou je **čistota**. Příměsky a nečistoty způsobí neúspěch výrobku. Hlína musí být čistá. Dávat si velký pozor na odlomky sádky ze sádkových forem a desek.

1. Obecné informace

Představení výtvarného prostředí, vybavení dílny.

Prohlížení potřebných pomůcek a náradí.

Upozornění na hygienická opatření a na čistotu a pořádek v dílně po práci.

2. Seznámení s hlinou a jejími vlastnostmi, zpracováním

Prvotní styk s hlinou – tzv. hliněné hry. Mačkání, hnětení, koulení, válení, hlazení.

Každé dítě dostane svůj kousek hlíny, se kterých si samo hraje. Zkouší různé tvary. Říkáme si, jaká má hlína barvu, jaká je na dotek.

3. Tvoření z koule

Kouli můžeme tvořit třemi způsoby:

- a) Koulení v dlani oběma rukama
- b) Koulení dlaní o podložku
- c) Hnětení hroudy v obou dlaních do tvaru koule

4. Tvoření z válečku

Při této technice modelujeme věci z válečku pomocí vytahováním.

Např. ovoce, zelenina, had, myš.

5. Šňůrková technika

Touto technikou vyrábíme různé nádoby, košíky, šneka, dům. Vrstvením tenkých šňůrek. Zde pozor na řádné spojení a lepení. Spojované předměty si nejprve zdrsníme (poškrábeme) špachtlí, nožikem, vidličkou a navlhčíme. Ze stejné hlíny, se kterou pracujeme si připravíme **šlikr**. Šlikr neboli hliněná kaše je hlína s vodou. Potřeme jím obě zdrsněné části, přidáme k sobě a přitlačíme.

6. Válení – vytváření z plátu

Toto je technika, která se nejvíce podobá kresbě. Můžeme vytvářet různé ozdobné kachle, šperky, závěsné obrázky, apod.

Před započítím práce se položí na stůl látková podložka, aby se hlína nepřilepila na pracovní desku.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Předmluva k praktické části

Pro praktickou část své bakalářské práce jsem navrhla výtvarnou řadu námětů, kterou jsem se pokusila já nebo jiné paní učitelky, realizovat v projektu pod názvem „**Modelování je fajn, je to kouzel ráj!**“ (dále jen projekt). Činnosti dětí ze tří MŠ jsou doplněny fotodokumentací.

4.1 Projekt

Celý výtvarný projekt se soustřeďuje na proces tvoření více než na finální výsledek. Proces tvoření dovoluje dětem svobodně objevovat nové materiály a jejich jedinečné vlastnosti.

Náměty se zaměřují na výtvarnou tvořivost a fantazii, na poznávání nových vědomostí, znalostí a dovedností, navazují na již základní dětské poznatky a jejich rozvíjení.

Navrhnuté náměty, které jsou použity v projektu, jsou založeny na výtvarné technice modelování a prostorového tvarování. Tvorba v projektu využívá četné materiály běžně dostupné v mateřské škole i doma.

Modelování je však náročnou činností, takže kdykoli děti nechtějí, mohou rozpracovanou věc odložit a vrátit se k ní později. Děti se nadchnou pro každou novou činnost, kde mohou předvést své dovednosti a myšlenky. Důležitá je motivace, která se osvědčila jako kouzlo, které je nabudilo k činnosti.

4.2 Výtvarné náměty v projektu

Výtvarné náměty jsou rozděleny do tří částí dle použité modelovací hmoty. Každá část tvoří dva konkrétní výrobky. Z pohledu procesu je jeden výrobek jednodušší a druhý složitější. Jen u výtvaru z modelíny jsem dětem nechala možnost vlastního výběru. V návaznosti na cíle prostorové tvorby, by nebylo vhodné dětem stanovovat určité výrobky. Měly dostatek prostoru pro uplatnění jejich kreativity, fantazie a představivosti.

Nebylo podmínkou, aby děti vytvořily všechny navrhované náměty. Jak jsem již zmiňovala v teoretické části, mohly paní učitelky samy cokoli obměňovat a experimentovat s jinými materiály a výtvarnými technikami. Brala jsem v úvahu možnosti jak samotných dětí z důvodu různých věkových kategorií, schopností a dovedností, tak i

možnosti MŠ ohledně vybavení a třídního vzdělávacího plánu. Realizace projektu byla dobrovolná, tudíž v MŠ, kde tvořily s dětmi jejich paní učitelky, jsem to nemohla ani vyžadovat.

U každého navrhovaného výtvoru uvedu jaká má výtvarná lekce cíl, příběh motivující děti k práci, jaký materiál je k činnosti potřebný, samotný průběh vytváření a motivační činnosti předcházející tvorbě. Jsou to mnou navrhované konkrétní možnosti, jak bych to dělala já.

4.3 Papír

4.3.1 Kamarád Papíráček

Cíl výtvarné akce: Rozvíjení fantazie, citlivosti pro různou tvrdost papíru. Rozvoj manuální dovednosti – mačkání.

Můj kouzelný příběh:

Moje děti, neuvěříte, co se mi stalo. Měla jsem doma plno papíru. Nemohla jsem nikde najít takovou tu nádobu, kam se papír ukládá. Víte, jak se ta nádoba jmenuje a jakou má barvu? Ano, je to modrý kontejner. Takže mě napadlo, že bych si mohla vyrobit kamaráda Papíráčka, abych nemusela ten papír vyhazovat a ještě by mi dělal radost. Vzala jsem si tedy všechny papír na stůl, koukala jsem na něj a říkala si, jak toho Papíráčka vyrobit. Papíráček bude mít určitě hlavu. Jak udělat ale hlavu... Co myslíte děti, jak uděláme z papíru hlavu? Jako kouli, myslíte? Zkusíme to? Pane jo, vám to ale jde. A co ještě Papíráček bude mít za části? Bude mít ruce? Nohy? Trup? Zkusíte si ho se mnou udělat? A podívejte, co jsem mu ještě přinesla. Takovou krásně modrou stuhu. Tak se do toho dáme, kamarádi? Jdeme na to!

Motivační činnosti:

Děti dostanou za domácí úkol přinést nějaké papíry. Během několika dní, se papíry budou shromažďovat ve školce. Pak si je všechny ukážeme a řekneme si, jaké druhy papírů můžeme mít. Můžeme si je roztřídit podle tvrdosti, hrubosti, zvuku, který při mačkání vydávají, barvy, velikosti. Dáme prostor dětem, aby samy děti přišly na to, jak papíry můžeme ještě třídít. Řekneme si, že každý papír je jinak tvrdý a zkusíme si roztřídné papíry zmačkat. Budeme si u každého popisovat, jakou sílu musíme vynaložit, abychom papíru dali nějaký tvar.

Hra: Papírové kameny – Po koberci nebo po vyhrazeném prostoru na hraní, rozházíme papíry. Řekneme dětem, že když slyší hudbu hrát, chodí kolem papírů, dělají různé pohyby, skáčou, plazí se apod. Jenže když hudba přestane hrát, musí si každý stoupnout na nějaký papír a nikdo nesmí stát na koberci. Postupné ubírání papírů by děti měly vyřešit tak, aby nikdo nestál mimo. Hra není vylučovací!

Dále s dětmi můžeme dělat např. tyto činnosti:

- Papírový tanec: mezi hlavami mají děti papírovou kouli a neměla by jim vypadnout
- Koulovaná: prostor se rozdělí na dvě části a při zvuku bubínku děti přehazují koule druhému družstvu, když bubínek nehraje, děti přestanou koule přehazovat
- Papírozvuky: děti zkoušejí, jaký zvuk papír vydává o různé předměty (láhev, zeď, koberec, kniha, dřevěná krabice, polštář, deka, podlaha, atd.)

Potřeby: dostatečné množství papíru, lepenka papírová nebo oboustranná, barevné papíry, mašle, stuhy, nitě, vodovky, tempery, štětce, lepidlo, pastelky,

Průběh činnosti:

Nejprve si od všech papírů oddělíme noviny. Tento typ papíru se nejsnadněji mačká a drží s ostatními předměty pohromadě. Můžeme samozřejmě zkusit i jiný papír (letáky). Zopakujeme si, z jakých částí, by se panák měl skládat. Jde o skupinovou práci, děti si samy mezi sebou nebo s dopomocí učitelky rozdělí úkoly, kdo jakou část vytvoří.

Máme tedy hotové části a můžeme je pomalovat temperou, vodovkami nebo jen pastelkami. Než nám jednotlivé části uschnou, můžeme si promyslet, čím panáka dozdobíme.

Zaschlou hlavu, ruce a nohy připevníme k sobě oboustrannou či papírovou lepenkou. Je reálné, že se části k sobě mohou přišít nití. Panák tak získá větší mobilitu.

Panáček je hotový, nyní ho jen dozdobíme tím, co děti vymyslely.

Na hlavě může mít čepici nebo šátek, kolem krku šálu z připravených stuh. Na nohách boty nebo ponožky.

Upozornění:

Tím, že dětem necháme dostatek prostoru, podporujeme u nich rozvoj jejich fantazie a prohlubujeme dětskou představivost. Po technické stránce zlepšujeme hrubou a jemnou motoriku. Výhodou je skupinová práce, při které jim dáváte důvěru v to, že si samy rozdělí role.

4.3.2 Papírové bonbóny

Cíl výtvarné akce: Rozvíjet schopnost tvořit. Rozvoj fantazie, samostatnosti při práci a estetického vnímání při vytváření výtvoru.

Můj kouzelný příběh:

Moje děti, představte si, že moje maminka má příští týden narozeniny. Chtěla jsem jí koupit nějaký dárek, ale nevím jaký. Poradíte mi?

To jsou ale skvělé nápady. Promyslím to a určitě nějaký vyberu. Ale ještě bych jí chtěla něco vyrobit. Jen nevím, jestli to sama dokážu. Nevěděly byste o někom, kdo by mi pomohl? Vy? Opravdu vy všichni? To jste nejlepší kamarádi, jaké mám. Tak já vám povím, co mě napadlo. Přinesla jsem si noviny, barevné papíry a velkou krabičku s víkem. Napadlo mě, že bychom mohli vyrobit takové bonbónky, které se nikdy nedají sníst. Ale když se na ně podíváme, tak nám dělají ohromnou radost, protože jsme je dostali od někoho z lásky. Teď vám ukážu, jak na to a zatímco se budeme pozorně dívat, můžeme si tady vzít bonbón. Ale nebojte, ten se dá sníst.

Motivační činnosti:

Abychom si zopakovaly tvorbu koule z novin, která bude základem pro výrobu bonbónu, zahrajeme si hru Na čtenáře. Hra spočívá v tom, že děti vypráví z novin např. popis obrázku, který je zaujme. První začne učitelka jako vzor, aby děti hru pochopily. Vymyslí si nebo opravdu přečte nějaký krátký článek. Hry se nemusí účastnit všichni, ale učitelka by měla pobízet veškeré děti, aby jí alespoň zkusily. Na koci všichni zmačkají noviny do koule. Koule použijeme k další činnosti, kdy se děti budou trefovat koulí do nějaké nádoby (koše, krabice, pytle, kruhu).

Hra: Ztracený bonbónek – Všechny děti učitelka promění v bonbónky, které mizejí. Pro usnadnění hry si děti můžou ponechat svá jména. Děti stojí se zavřenýma očima, učitelka mezi nimi chodí a najednou opatrně schová nějaké dítě pod deku. Nad dekou řekne kouzelnou formuli Čáry máry lary fáry, děti otevrou oči a hádají, kdo zmizel.

Vyrobený bonbón může dále sloužit jako výzdoba třídy. Např. jako ozdobný řetěz, kdy konce bonbónů svážeme k sobě.

Potřeby: novinové papíry, barevné papíry, nůžky, lepidlo, mašle, provázky

Průběh činnosti:

Děti si rozeberou papíry, opět je vhodnější novinový typ. Bude lepší, když natrhají papír na menší kousky, aby jim šly lépe mačkat. Když jsou kuličky hotové, dáme je do nějakého košíku a uklidíme zbylý papír.

Na stůl dáme dětem barevné papíry, nůžky, lepidlo, pastelky, voskovky. Z barevného papíru si děti vystříhnou větší kus, který bude sloužit jako obal na papírovou kuličku. Papír si děti mohou ozdobit jakkoli budou chtít. K dispozici jim dáme pastelky, voskovky nebo vodové či temperové barvy, aby si obal pomalovaly. Tuto činnost necháme v jejich režii.

Závěrečnými kroky jsou zabalení koule do vytvořeného obalu a zavázání konců provázkem. Kouli děti dají na ozdobený papír, omotají ho kolem koule a konce zamotají. Zamotané konce bonbónu převážeme provázkem a uděláme kličky.

4.4 Modelína

4.4.1 Má modelína

Cíl výtvarné akce: Podporovat fantazii a představivost. Rozvíjet výtvarné citění v modelování.

Můj kouzelný příběh:

Moje děti, povím vám teď příběh o jedné hmotě, která je ráda s dětmi. Ta hmota děti, se jmenuje modelína, nebo jí taky můžeme říkat plastelína. Ale já jí říkám moje modelína. Vždycky, když jsem smutná, nebo je venku ošklivo a nemůžu jít ven, mám na skříni takovou krabici, kde mám všechny možné výtvarné věci. Jako jsou: štětce, vodovky, tempery, voskovky, pastelky. A hlavně mojí modelínu. Modelína je děti moje, bezvadná věc. Když jí máte v dlani, zpočátku studí, ale pak... Je najednou teploučká jako vaše ruce. Když jí hezky hladíte, mačkáte a válíte v dlaních, ona změkne a můžete si s ní dělat co chcete. Já nejraději modeluju myšku. Udělám jí tělíčko, čumáček, vousky, ocásek a očka. Měla jsem takový nápad, že byste si taky chtěly vytvořit něco, co rádi modelujete. Dostanete ode mě každý kousek modelíny a uvidíme, co umí za kouzla. A hlavně, vy budete ti kouzelníci, co jí očarují a bude z ní to, co vy chcete.

Potřeby: modelína, podložka, nožičky

Průběh činnosti:

Dětem dáme podložku, nožiky, válečky a všechny možné barvy modelíny, jakou máme k dispozici.

Každé dítě může vytvořit co bude chtít. Téma je Má modelína a co všechno z ní umím. Během práce si o modelíně povídáme a zkoušejte děti povzbuzovat k tvořivému objevování prostřednictvím otázek o jejich výtvarné práci, a tím projevovat zájem o jejich výrobek: Vyprávěj mi o tom, co modeluješ. Proč jsi použil ty a ty barvy? Jak se Ti ty barvy líbí? Která část z Tvého výrobku se Ti líbí nejvíc? Baví Tě modelovat?

Je důležité, udělat po dokončení práce výstavku vymodelovaných výtvorů. Děti budou srovnávat s ostatními výrobky a společně si o nich povídat. Učitelka může udělat finální hodnocení, kdy popisuje všechny vytvořené práce.

4.5 Hlína

4.5.1 Pan Kulička

Cíl výtvarné akce: Rozvoj tvořivosti a plastického vyjádření z modelovací hmoty – hlíny. Rozvoj jemné a hrubé motoriky.

Můj kouzelný příběh:

Moje děti, chtěla bych vám ukázat takovou šikovnou věc, se kterou se dá užit plno srandy a příjemné práce. Byla jsem nakupovat v obchodě, jmenuje se výtvarné potřeby. V takovém obchodě a mají všechny možné věci, které potřebujeme na výtvarnou výchovu. Co tam tedy prodávají? Víte to?

Ano, tohle všechno. Víte toho hodně. A já jsem v tom obchodě koupila hlínu na modelování. Když jsem si jí přinesla domů, měla jsem radost, že můžu něco tvořit. Hlínu jsem rozbalila, připravila si podložku, namočila si ruce a začala hlínu prohnětávat. Když totiž hlínu hnětete v dlaních, pomalu měkne. Protože jsou vaše ruce teplé, získává hlína vaši teplotu a stává se taky teplou a poddajnou. Pak si s ní můžete dělat co chcete. Já si udělala kuličku a jak jsem tu kulička držela v dlaních, tak jsem si řekla, že to vypadá jako... No jako moje hlava, a že když k tomu přidám oči, pusku a nos, tak to bude pán. Pan Kulička. Měla jsem takovou radost a řekla jsem si, že to musím říct mým dětem.

Motivační činnosti:

Dětem ukážeme samotnou hlínu a již vytvořené výrobky. Posadíme se do kruhu (můžeme si pod sebe dát igelit a sedět na koberci, nebo se posadit rovnou ke stolečkům) a každému dítěti dát kousek hlíny. Budeme hlínu rozpracovávat v rukách a přitom si říkat, jaká hlína je (jakou má barvu, teplotu, tvrdost, vůni). Seznámíme děti s vlastnostmi hlíny a popíšeme práci s ní. Řekneme si, co je šlikr, k čemu ho potřebujeme a trochu si ho připravíme. Ukážeme dětem všechny pomůcky pro práci s hlínou.

Na začátku práce si můžeme dát kousek hlíny na okno a poté dětem ukázat, co se s hlínou, která zůstala na vzduchu, stalo. Vysvětlíme, proč se tomu tak stalo.

Můžeme se s dětmi naučit dvě básničky. První část básničky, kterou se začíná práce, zní takto:

**„Čáry máry čarujeme, s hlínou rádi pracujeme!
Už začíná čarování! Jaké? Přeci hliněné!
Nechytáme lelky a dáme se do práce!
Čáry máry čarujeme, s hlínou rádi čarujeme.“**

Práce s hlínou zakončuje druhá část básničky:

**„My jsme velké šikulky, práce se nám zdařila.
Mám z ní velkou radost. Že mám hlínu za ušima, za nehtama - nedělám si starost.
Už se těším na příště, to zas bude psina.
Na shledanou, na viděnou, naše kamarádka hlína“**

Obě říkanky jsou převzaté od paní učitelky Kolesárové z MŠ Papírenské v Českých Budějovicích.

Hra: Na hudbu si děti posílají hlínu dokola. Když hudba přestane hrát, ten u koho se hlína zastaví, řekne jednu věc, která se z ní dá vymodelovat.

Potřeby: hlína, podložka, korálky

Průběh činnosti:

Děti dostanou dostatečné množství hlíny, podložku, připravíme si šlikr a nádobu s vodou. Jedná se o základní tvorbu – výrobek z koule. Je vhodné dětem zopakovat, jak můžeme kouli tvořit: koulením oběma rukama, koulením o podložku a hnětení hlíny do

tvaru koule. Zkusíme si všechny tři možnosti a děti si samy vyberou, která forma práce je pro ně přirozenější.

Z jednoho kusu si děti vymodelují kouli, jako hlavu pro panáka. Zbývající kus hlíny mají k dispozici pro jeho dotvoření a vyzdobení. Části, které spojují k hlavě, se přilepují šklíkem. Děti mají možnost ozdobit panáky korálky a vymalovat si syrový výrobek engobami nebo hustou temperou. Engoby se používají před vypálením, barví se jimi nevypálený (syrový) výrobek.

Upozornění:

Dětem je nutné připomínat, aby si močily ruce vodou. Hlína na vzduchu rychle vysychá a tvoří se na ní prasklinky, které však uhladíme mokrým prstem.

Když zvolíte pro malbu dostupnější temperu, musí být hustá, neředěná nebo ředěná jen malým množstvím vody.

4.5.2 Hliněný obrázek

Cíl výtvarné akce: Rozvíjení prostorové představivosti a hmatového smyslu. Rozvíjení a podpora estetického cítění.

Můj kouzelný příběh:

Moje děti, uklízela jsem si doma pokoj a to tak, že jsem ho nakonec i vymalovala. Víte, co to znamená? Ano, dávala jsem zdem nový kabátek. Jenže jsem zjistila, že nemám žádné hezké obrázky, a proto jsem si řekla, že si nějaký sama vyrobím. Vím, že vám to s hlínou jde senzačně, tak mě napadlo, že bychom si ty obrázky mohly vyrobit z hlíny. Přinesla jsem vykrajovátka, váleček, suché kytky a korálky. Každému dám kousek hlíny a tím válečkem si vyválíme takovou placku. Odborně se tomu říká plát. Pak ho zakrojíme do čtverce a ze zbylé hlíny vyválíme znovu plát. Z něj si vykrajíme těmito vykrajovátky všechny možné tvary. Pak si uděláme šlíkr. Slyšely jste někdy co to je? Šlíkr je hlína s vodou. Tím se slepují věci k plátu, aby nám držely a nespady. No a pak si to můžete dozdobit, jak budete chtít. Až budete hotové, uděláte tady nahoře díрку na hřebík. Necháme obrázek vyschnout a pak si ho pověsíme každý třeba do svého pokojíku.

Motivační činnosti:

Jelikož jde o techniku vykrajování z plátu a vytvoření reliéfu, můžeme si s dětmi pomocí kresby přiblížit postup při výrobě obrázku. Děti si vezmou papír a pastelky. Na

papír nakreslíme jako první čtverec nebo obdélník, který vystříhnou. Menším dětem můžeme dát již vystřižené papíry nebo jim pomohou větší děti. Na jiný papír, i barevný, si děti nakreslí různé ornamenty – kytičky, srdíčka, sluníčka, prostě to, co budou chtít na obrázku mít. Ornamenty vystříhnou, popř. vybarví a nalepí na připravený vystřižený čtverec (obdélník).

Tvoření reliéfu si děti mohou vyzkoušet další činností, kdy každé dítě postaví svůj obrázek z plastových víček. Tato práce může být individuální nebo skupinová, kdy děti jsou rozděleny do skupinek a pracují na koberci. Materiál lze i obměnit, např. můžou děti stavět z kostek, stavebnice, různých látek, zapojovat i plyšáky, hračky.

Před samotnou prací s hlinou si můžeme procvičit ruce a prsty, ale i celé tělo. Modelování je náročnější činností jak pro ruce, tak pro celé tělo, jelikož se při práci sedí. Do rozcvičení prstů a rukou můžeme přidat i práci s válečkem, kdy děti budou naznačovat práci s válečkem jen po prázdném stole či podložce. Cvik je dobrý pro uvolnění zápěstí.

Potřeby: podložka, hlína, váleček, tvořítka, semínka, suché kytky, korálky

Průběh činnosti:

Než začnou děti tvořit tento výrobek, zopakujeme si základní pokyny pro práci s hlinou. Připravíme si pomůcky, které budeme pro výrobu obrázku potřebovat.

Každé dítě dostane svou podložku a hlinu. Když máte dostatek válečků na válení, má každý svůj, jinak se děti musejí vystřídat a váleček si půjčit. Tvořitek, semínek, kytiček, korálků, všech ozdobných prvků, se snažíme sehnat co nejvíce, aby jich měly děti dostatek.

Děti si vymodelují z hlíny kouli, kterou poté rozválí do plátu. Bylo by vhodné, kdyby učitelka tvořila společně s dětmi, aby viděly vzor práce. Když mají děti první plát vyválený, nožikem ho okrají do tvaru čtverce nebo obdélníku. Poté obrázek natřou hustou temperou nebo engobou. Plát vydrží mokrá a aspoň tak rychle nevyschne, když děti budou dále pracovat.

Vytvoříme další kouli a z něj plát, který bude sloužit jako těsto pro tvořítka. Děti si mohou tvary vykrájet tvořítky nebo nožiky. Mohou i vymodelovat různé části, které poté spojí v celek (např. sluníčko – vymodelují nebo vykrojí ovál, šňůrkovou technikou vytvoří paprsky, spojí k sobě šlikrem (voda a hlína)).

Vytvořené části, které pak přesunou na první plát, si děti můžou ozdobit jak chtějí. Mohou použít barvy, korálky, semínka, suché kytky. Prostě vše, co mají k dispozici na

dozdobení. Nemusí si nutně vše barvit a zdobit, mohou nechat obrázek jen čistý, v barvě hlíny.

Aby nám části držely na obrázku, je nutné je slepit. Místo, kam se část umístí, děti potřou připraveným šlikrem, přiloží a opatrně přimáčknou. Nevadí, když na obrázku zůstanou vzorky prstů. Můžou být součástí výtvoru.

Po práci si každý uklidí své místo a umyje si pořádně ruce.

Upozornění:

Hlína vstřebává veškerou vodu, kterou najde, proto máme po práci s ní tak vysušené ruce. Je příjemné, ale i důležité, abychom si je namazali krémem. Můžeme si při mazání rukou popovídat o tom, co se nám při vytváření obrázku líbilo, co nám šlo a naopak s čím jsme měli problém.

5. Realizace projektu

Oslovila jsem tři MŠ, kde jsem se pokusila svůj projekt realizovat či byl realizován. Jednalo se o MŠ v Českém Krumlově, Kamenici nad Lipou a v Pičíně na Příbramsku.

Tyto MŠ jsem si vybrala proto, že jsou každá nějakým způsobem zajímavá. MŠ v Českém Krumlově vzdělává své děti podle programu Začít spolu. MŠ v Kamenici nad Lipou je MŠ se speciálními třídami a dochází do ní i děti z dětského domova. A MŠ v Pičíně je vesnická MŠ se dvěma třídami. Další zajímavostí pro můj projekt je zeměpisná poloha MŠ. Každá se nachází v jiném kraji a to v Jihočeském, Středočeském a na Vysočině. Jsem nesmírně vděčná, že můj projekt přijali a věnovali se mu.

Já osobně jsem pracovala s dětmi v MŠ Český Krumlov. Kvůli mému zaměstnání jsem si nemohla dovolit vést projekt i v ostatních MŠ. Proto jsem s ostatními MŠ byla v kontaktu. Před každou výtvarnou lekcí jsem hovořila podrobně s paní učitelkou o tom, jak si tvoření představuju a poslala jí podrobné informace o výtvarných činnostech.

V následujících kapitolách charakterizují třídy, ve kterých výtvarné činnosti probíhaly.

5.1 MŠ Český Krumlov

Třída Kytíček

Paní učitelka: Ivana Homolková, DiS.

Zrealizovala: Tereza Válková

Charakteristika třídy:

V této třídě je dvacet šest dětí, z toho jedenáct děvčat a dvanáct chlapců. Je to třída předškolních dětí. Děti v této MŠ pracují dle programu „Začít spolu“, jsou tedy zvyklé na výtvarnou tvorbu a pracovní činnosti. Skupina, která se mnou pracovala byla každý týden jiná. Myslím tím v počtu a někdy i ve složení dětí. Projekt jsme absolvovali v období tří týdnů - každý týden dva dny.

Když jsem do MŠ přijela, děti koukaly na pohádku, takže byly nadšené, že je čeká nějaká činnost. Do této MŠ jsem chodila dříve na praxi, takže pro mě prostředí nebylo nové. Děti si mě také pamatovaly, takže jsme se mohli dát do práce.

Na začátku každé lekce jsem jim povyprávěla svůj kouzelný příběh, zahráli jsme si hry, udělaly pár motivačních činností, poté jsem jim vysvětlila úkol a mohly jsme pracovat.

Realizace projektu s touto skupinou byla velmi příjemná a překvapivá. Byla jsem překvapená, jaké děti nacházely řešení pro své výrobky. Byla jsem ráda, že spolu všichni

spolupracovaly a samy si rozdělávaly role. Na konci každé činnosti jsme si udělali krátkou zpětnou vazbu, kdy jsem se děti ptala, jak se jim činnosti líbily, co se jim povedlo, co je bavilo nebo naopak nebavilo, nebo si myslí, že se jim nepovedlo.

5.2 MŠ Kamenice nad Lipou

Třída Medvídků

Paní učitelka: Veronika Zámečnicková

Zrealizovala: Veronika Zámečnicková

Charakteristika třídy:

Skupina, se kterou paní učitelka pracovala, byla sedmičlenná. Paní učitelka zařazovala projekt do dopoledního vzdělávání v období pěti týdnů.

Ze zpětné vazby paní učitelky vyplynulo, že činnosti děti bavily, rádi se do nich zapojovaly a to i ti, kteří moc výtvarnou výchovu nevyhledávají. Nejvíce je bavilo vytváření s modelínou a výroba Hliněného obrázku. Jako téma k modelování děti měly Jaké znám zvíře a Kouzelný hrneček. Jak se děti i paní učitelka vyjádřila, v této třídě jsou děti zvyklé modelovat a v odpoledním čase si modelínu i samy půjčují.

Nejsnadněji jim šel vyrobit Papírový bonbón, který dále zadala paní učitelka i malým dětem. Sice jim práce trvala déle, ale výrobek dokončily.

Byla jsem nadšená, jaké výrobky děti vytvořily a jak si se vším poradily.

5.3 ZŠ a MŠ Pičín

Třída Myšek, Koček

Paní učitelka: Bc. Veronika Vacková

Zrealizovala: Bc. Veronika Vacková

Charakteristika třídy:

Činnosti z papíru a hlíny vytvářela paní učitelka s dětmi ze třídy Myšek, ve které jsou děti ve věku tři až pět let. Ve skupině bylo šest dětí. Námět z modelíny vytvářely děti ve věku šest až sedm let, třída Koček. Projekt paní učitelka s dětmi realizovala tři týdny.

Ten týden, kdy děti modelovaly, měly téma Co všechno umím a znám. Děti měly dostatek prostoru pro seberealizaci a v tomto týdnu je paní učitelka nechala modelovat každý den, když děti chtěly.

Paní učitelka mi vyprávěla, jak děti činnosti bavily a bavily především jí. Byla jsem ráda, že náměty sloužily k práci i legraci.

Tuto třídu projekt velice zaujal a paní učitelka si náměty upravovala dle možností dětí. Moje náměty jí byly inspirací, ale zapojila všechnen svůj um a vymýšlela náměty další. Výtvarný výrobek Pan Kulička pozměnila za výrobek Zvířátko na špejli. Děti vykrajovaly tvořítkem z hliněného plátu zvíře, které vymalovaly, ozdobily a umístily na špejli.

Při tvorbě Papírových bombónů děti pomalovaly velký papír potravinářským barvivem rozpuštěným ve vodě. Vznikly tím krásně duhové obaly.

Měla jsem velikou radost, že se mé náměty staly inspirací a paní učitelka měla chuť náměty upravovat dle svého pro práci se svými dětmi.

5.4 Shrnutí

Všechny oslovené MŠ se ke mně chovaly vstřícně a patří jim můj velký dík. Byla jsem ráda, že mě nechaly jim trochu „nabourat“ plán, ale byly zároveň rády, za každou novou a další činnost. Myslím si, že výtvarné náměty, bylo pro ně zážitkem a radostí.

Sama jsem se přesvědčila, jak důležitá je u dětí motivace a pozitivní naladění. Děti byly vděčné za novou činnost a po začátečním nastínění činností, se vrhly s energií do práce.

Při vytváření jsme si spolu povyprávěly, děti se uvolnily a nechaly svou fantazii odrážet se v jejich výrobcích. Samozřejmě se chvílemi jejich tváře proměnily i na vážné, jak byly zabráný do práce a soustředily se.

Můžu s radostí říct, že projekt „Modelování je fajn, je to kouzel ráj“ si každý užil. Ať už malí či velcí. Já a moje děti jsme si ho užily určitě.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo navrhnout výtvarnou řadu námětů s použitím tří modelovacích hmot, který je podrobně rozpracován a popsán v mém projektu „Modelování je fajn, je to kouzel ráj“. Tento projekt byl následně realizován ve třech MŠ a podařilo se mi ho splnit s nadšením všech zúčastněných.

Modelovací hmoty, které jsem pro projekt vybrala, patří k nejpoužívanějším a nejdostupnějším. Účelem bylo, aby děti nejdříve tvarovaly papír, poté modelínu a hlínu. Uznávám, že menší problém nastal při výrobě Kamaráda Papíráčka a to při slepování částí. Dalo nám všem hodně práce, abychom vymysleli, jak ho spojit k sobě. Byla jsem nadšená, když Dana napadlo části panáka k sobě sešít nití. Jinak žádné závažné problémy nenastaly.

Při vytváření námětů jsem kladla důraz na to, aby děti pracovaly jak skupinově, tak i individuálně, aby byly schopné splnit zadání a poradit si i s těžším úkolem, jako byl papírový panák, a naopak se uvolnit a dát prostor představivosti a fantazii při modelování modelínou.

Překvapilo mě, jak děti zvládaly práci s hlínou. Hodně je zaujala a věnovaly velkou pozornost tomu, co všechno jim o hlině povídám. Pro práci s hlínou jsem volila záměrně již konkrétní výrobky. Tvoření s hlínou je daleko složitější než s modelínou, proto je důležité, aby děti byly seznámené s technickými postupy a zvládaly technické minimum. V praxi jsem si ověřila, že je pro děti těžké, aby samy vytvořily nějaký výrobek na volitelné téma, proto jsem navrhla jednodušší a složitější výrobek a vše důkladně promyslela a připravila. Dalším zjištěním pro mě bylo to, že je důležité mít vše dopředu zjištěné, promyšlené a připravené. Děti měly plno otázek, na které bylo potřeba odpovědět, abych jejich zájem udržela.

Při realizaci projektu jsem pracovala já osobně s menšími skupinkami dětí. Měly jsme pro sebe dostatek prostoru a každý měl možnost se vyjádřit. Vždy jsem děti motivovala příběhem a činností před samotnou tvorbou. Při práci jsme si popisovaly, co kdo dělá a jaký bude jeho následující krok v činnosti. Hliněné náměty jsem modelovala společně s dětmi. Jinak jsem se snažila být rádcem a pozorovatelem, a zasahovat do práce dětí pouze tehdy, když nastal nějaký problém.

Náměty, které jsem do projektu vymyslela byly jen inspirací, ale hmoty musely být dodrženy. Líbilo se mi, jak se vypořádaly s náměty v ZŠ a MŠ Pičín, kde paní učitelka obměnila jeden výrobek z hlíny a vznikly z toho zvířátka na špejli. Potěšilo mě, jak se do projektu pustili a vymýšleli možnosti, jak výtvořit udělat. V této školce pracuje paní

učitelka s malými dětmi. O to víc jsem byla mile překvapená, jak se s tím malé děti vypořádaly. Zejména s Papírovými bonbóny.

Za nejzajímavější námět považuji Hliněný obrázek. I jeho realizace byla velice zajímavá a příjemná. Děti si rychle osvojily techniky práce s hlinou a zacházely s ní jako zkušení keramici. Jako další námět bych zmínila Kamaráda Papíráčka. Jeho tvoření bylo pracnější, ale o to účinnější. Děti opravdu využily mnoho ze svých předešlých zkušeností, projevíly se i méně průbojnější děti a najednou se staly vůdci a technickými rádci ostatních dětí.

Myslím si, že děti z činností byly nadšené a výtvarné činnosti je bavily. Po rozhovoru s paní učitelkami vím, že to bavilo i je samotné. Byla bych ráda, kdyby se můj projekt stal inspirací i pro některé další MŠ a přála bych si, aby mé náměty byly podnětem pro ostatní pedagogické pracovníky nebo počátečním zdrojem jejich vlastních nápadů.

V této výtvarné oblasti bych ráda pokračovala i nadále se svými dětmi v nynější MŠ a vymýšlela další a další výrobky pro modelínu a hlinu.

SEZNAM LITERATURY

- ADAMCOVÁ, M.: *Keramika pro malé i velké*. Olomouc: Fin, 1994. ISBN 80-85572-67-2
- BEČVÁŘOVÁ, I.: *Pracovní listy z dramatické výchovy*. Prachatice: SVIS MŠMT, 2004.
- BROŽOVÁ, V., PEŘINOVÁ, M.: *Kreslíme, malujeme, modelujeme*. Praha: Fortuna, 1994. ISBN 80-7168-018-4
- JAKOUBKOVÁ, V., PACKOVÁ, J., PEJŠOVÁ, J.: *Výtvarná výchova v mateřské škole*. Praha, 1988.
- KOHLOVÁ, M.: *200 výtvarných činností*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-90-9
- KOHLOVÁ, M.: *Výtvarné činnosti pro malé děti*. Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-559-2
- KÝROVÁ, M.: *Keramika pro malé i větší umělce, 1.díl*. Praha: Computer press, 2003.
- LACH, V.: *Keramika*. Brno, 1992.
- MERTIN, V., GILLEROVÁ, I.: *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8
- RADA, P.: *Slabikář keramika*. Praha: Grada, 1997.
- SVOBODOVÁ, E.: *Obsah a formy předškolního vzdělávání*. České Budějovice, 2007. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta.
- ŠIMONOVÁ, A.: *Výtvarná dílna*. Praha: Portál, 2005. ISBN 978-80-7367-559-2
- ŠČERBOVÁ, J.: *Keramika od jara do zimy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-247-4523-7
- UŽDIL, J.: *Čáry, klikyháky, paňáci a auta – výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7
- UŽDIL, J.: *Mezi výchovou a uměním*. Ústí n. Labem: Severografia, 1988.
- UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E.: *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha, 1983.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie I. – dětství a dospívání*. Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1

VONDROVÁ, P.: *Výtvarné techniky pro děti – hry a výtvarné činnosti pro děti*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-583-0

VONDROVÁ, P.: *Zábavné výtvarné akce*. Portál, 2008. ISBN 978- 80-7367-480-9

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: VÚP, 2004.

SEZNAM PŘÍLOH

Fotodokumentace k jednotlivým námětům v Projektu Modelování. Fotografie jsou rozděleny dle výtvarného námětu a MŠ.

MŠ Český Krumlov

Obrázek č. 1: Papírové bonbóny

Obrázek č. 2: Má modelína

Obrázek č. 3: Pan Kulička

Obrázek č. 4: Hliněný obrázek

Obrázek č. 5: Kamarád Papíráček

MŠ Kamenice nad Lipou

Obrázek č. 6: Má modelína

ZŠ a MŠ Pičín

Obrázek č. 7: Kamarád Papíráček

Obrázek č. 8: Papírové bonbóny

Obrázek č. 9: Zvířátko na špejli

Obrázek č. 10: Hliněný obrázek

Obrázek č. 11: Má Modelína

PŘÍLOHY

Obrázek č.1

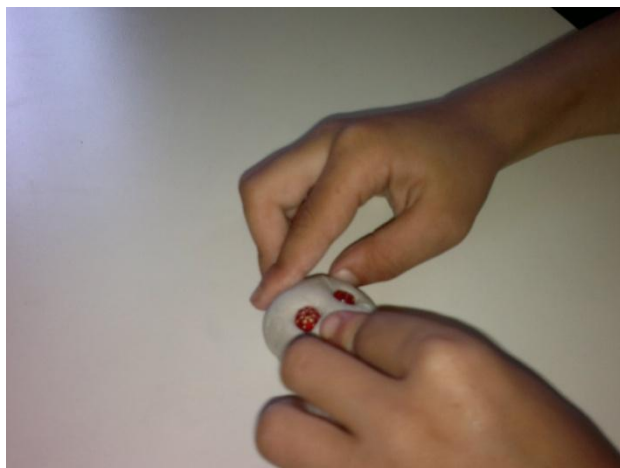

Obrázek č. 2

Obrázek č. 3

Obrázek č. 4

Obrázek č. 5

Obrázek č. 6

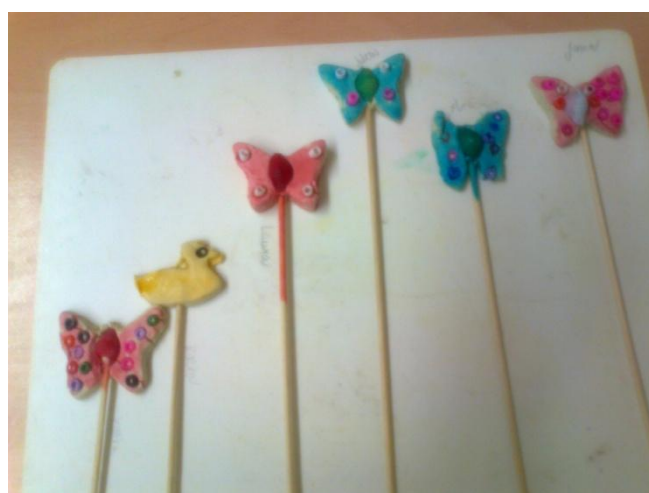
Obrázek č. 7

Obrázek č. 8

Obrázek č. 9

Obrázek č. 10

Obrázek č. 11

